

KLAGANDE

Försäkringskassan

MOTPART

[REDACTED]

Ombud: Fredrik Söderström
Torpängsbacken 36
187 64 Täby

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Stockholms dom den 2 december 2015
i mål nr 1578-15, se bilaga A

SAKEN

Assistansersättning

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

1. Kammarrätten avslår överklagandet.
2. Kammarrättens beslut om inhibition upphör därmed att gälla.

YRKANDEN M.M.

Försäkringskassan yrkar att kammarrätten ska upphäva förvaltningsrättens dom och fastställa Försäkringskassans beslut. Till stöd för överklagandet anför Försäkringskassan bl.a. följande. Om det enbart krävs kunskap om ett alternativt kommunikationssätt, teckenspråk och taktilt teckenspråk, kan det inte bli aktuellt med att bevilja någon tid för kommunikation som ett grundläggande behov. För att kommunikation som ett grundläggande behov ska vara aktuellt krävs att den försäkrade har sådana svårigheter att förmedla och ta emot budskap att den som ger assistans behöver ingående kunskap om just den försäkrade och inte bara om funktionshindret i sig.

Det finns en grupp av dels teckentolkar, dels tolkar med kunskaper i taktill teckentolkning till förfogande, där var och en inom respektive grupp kan tillgodose behovet av hjälp med tolkning. Utredningen i målet innehåller till största delen allmänna upplysningar om taktill kommunikation, t.ex. att taktill teckenspråk normalt förutsätter en individanpassning och att tolken behöver ha kunskaper om brukaren för att kunna förmedla och tolka budskapet rätt. Det är inte detsamma som att ha ett behov av en person med ingående kunskaper om den funktionshindrade personen för att över huvud taget kunna kommunicera, utan mer kunskap om funktionshindret.

██████████ svårigheter att kommunicera är inte av sådan art och omfattning att assistenten behöver ha ingående kunskaper om just honom. I stället får det anses vara tillräckligt att assistenten har kunskaper i taktill teckenspråk och om funktionshindret i sig.

██████████ bestrider bifall till överklagandet. Till stöd för sin talan åberopar han bl.a. avgöranden från Kammarrätten i Göteborg den 23 juni 2016 (mål nr 3822-15, 3703-15 och 3704-15). Vidare åberopar han ett utlåtande av verksamhetschefen ██████████ vid Tolkcentralen, Region Örebro, utfärdat den 29 januari 2016, samt ljudfiler med utlåtanden av

professorn [REDACTED] docenten [REDACTED] och teckenspråkstolken [REDACTED] upptagna vid muntlig förhandling som hölls den 15 mars 2016 i Kammarrätten i Göteborg i mål nr 3822-15.

Kammarrätten har den 22 december 2015 beslutat om inhibition av förvaltningsrättens dom.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Frågan i målet är om [REDACTED] behov av hjälp och stöd med kommunikering är att se som ett grundläggande behov och om hjälpbehovet överstiger 20 timmar per vecka.

Av det medicinska underlaget framgår att [REDACTED] är döv sedan födseln och har en degenerativ näthinnesjukdom som innebär en succesivt avtagande synförmåga. Hans synskärpa försämras alltmer och han kommer att bli helt blind, vilket han redan är i skymning, mörker och bländande solljus. I optimal belysning utan bländning har han en minimal synrest av låg kvalitet rakt fram. Han saknar ledsyn. Hans synskada innebär att han inte kan läsa på läppar. [REDACTED] är till följd av sina funktionsnedsättningar mycket begränsad och kan endast med hjälp av anpassat teckenspråk ta del av sin omvärld, vilket förutsätter en kommunikatör som behärskar språket och kan sätta sig in i hans begreppsvärld.

Av utredningen framgår vidare att [REDACTED] har mycket svårt att kommunicera med andra. Under optimala förhållanden kan han kommunicera med visuellt teckenspråk, men han är i realiteten hänvisad till taktilt teckenspråk. Han behärskar dock inte det teckenspråket så bra ännu.

Av utlåtandet från Tolkcentralen och utlåtandet från [REDACTED] som åberopats i förvaltningsrätten samt de åberopade vittnesförhören med [REDACTED] [REDACTED] och [REDACTED] framgår att tolkning med

taktilt teckenspråk på ett tillräckligt snabbt och säkert sätt förutsätter att tolken behöver ha kunskaper om personen och dennes omgivning för att kunna förmedla och tolka budskapet rätt. Detta bedömer kammarrätten gälla även i [REDACTED] fall. Han är beroende av att den person som tolkar åt honom har personlig och ingående kunskap om honom och hans funktionsnedsättning. Hans behov av hjälp och stöd med kommunikering är därför att anse som ett grundläggande behov.

Kammarrätten anser i likhet med förvaltningsrätten att [REDACTED] behov av hjälp med att kommunicera i vart fall inte understiger 20 timmar per vecka och att han därför har rätt till assistansersättning. Överklagandet ska därmed avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 4).

Jerry Eriksson
lagman
ordförande

Karin Nilsson Edin
kammarrättsråd
referent

Kaj Håkansson
kammarrättsråd

Johan Nykvist
föredragande

YRKANDEN M.M.

Försäkringskassan beslutade den 19 december 2014 att inte bevilja [REDACTED] [REDACTED] assistansersättning på grund av att man bedömde att hans behov av hjälp och stöd med de grundläggande behoven inte översteg 20 timmar per vecka. För Försäkringskassans motivering, se bilaga 1.

[REDACTED] yrkar att han ska beviljas assistansersättning för all vaken tid och anför bl.a. följande. Han tillhör gruppen dövblinda och hans totala sjukdomsbild går under diagnosen Ushers syndrom typ 1. Han är idag beviljad ledsagning enligt 1 § 3 lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade – LSS men det är långt ifrån tillräckligt och är inte ett liv med goda levnadsvillkor. Kommunen har vid sin utredning i september 2012 kommit fram till att han har ett stort och varaktigt funktionshinder. Han har en vilja att leva som alla andra men saknar förutsättningar för det. Hans dövblindhet påverkar honom så mycket att han inte kan lämna sin vilatomt själv. Han kan inte gå och handla eller utföra fritidsintressen på grund av att han varken ser eller hör. Hans balans är så pass dålig att det innebär stora risker och han måste alltid ha en person vid sin sida för att kunna kommunicera med omvärlden. Hans fru hjälper honom med allt men det är inte acceptabelt eller ekonomiskt möjligt att hon ska vara hans assistent dygnet runt alla dagar, eftersom hon måste få möjlighet att ha ett arbete och eget liv med fritidsintressen m.m. Som situationen ser ut idag klarar han inte att vara ensam mer än ett par timmar eftersom han inte kan utföra hushållsaktiviteter eller gå ut själv. Han lever idag ett isolerat liv i sin bostad, vilket inte är goda levnadsvillkor. Han har även väldigt svårt att acceptera sin problematik.

Det framgår tydligt av de medicinska underlagen att han är beroende av att ta emot information från omvärlden via det taktila teckenspråket. Detta är många gånger ett väldigt avancerat kommunikationssätt och det krävs att

personen känner honom väl för att inte missförstånd ska uppstå. Det krävs dessutom att assistenten är med honom hela tiden eftersom det inte annars är möjligt för honom att kommunicera med omvärlden överhuvudtaget. Om han t.ex. går in i en affär kan han inte skriva lappar (som en döv person skulle kunna) eller prata (som en blind person skulle kunna). Han kan inte göra sig förstådd alls utan personlig assistent, även vid de situationer som från början avser att endast vara ledsagning. Det kan inträffa händelser på vägen som innebär att det är nödvändigt att kommunicera med omvärlden. För att en dövblind person ska känna sig trygg är det av stor betydelse att det finns en person i närheten som kan förmedla vad som sker och som det är möjligt att kommunicera med och till samt för kommunikering med tredje part.

Det finns inte möjlighet att beställa tolk för vardagliga kommunikationstillfällen som inträffar under dagen. En teckenspråkstolk förmedlar ett samtal som är beställt långt i förväg och det är helt uteslutet att hans behov av kommunikation kan tillgodoses genom teckenspråkstolkar.

Försäkringskassan bestrider bifall.

SKÄLEN FÖR AVGÖRANDET

Utgångspunkter för prövningen

Personer som tillhör personkretsen i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade – LSS har rätt till insatser som anges i 7 § om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Insatserna ska vara anpassade till mottagarens individuella behov och stärka förmågan att kunna leva ett självständigt liv.

Enligt 9 a § första stycket LSS avses med personlig assistans enligt 9 § 2 personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Enligt andra stycket har den som har behov av personlig assistans för sådana behov även rätt till insats enligt 9 § för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt.

Utredningen i målet

Av den skriftliga bevisning som getts in i målet, bl.a. utlåtande från docent vid Stockholms universitet och utlåtanden utfärdade av Stockholms läns landstings Dövblindteam framgår sammantaget bl.a. att personer med dövblindhet, oavsett vilken kommunikationsform de använder, har ett stort behov av assistans för att kunna vara delaktiga och ha aktiviteter. För att kommunicera med taktilt teckenspråk krävs att båda samtalsparterna vet vad som behöver kompenseras när den visuella delen faller bort (t.ex. på fras- eller satsnivå). Taktilt teckenspråk är baserat på känsel och kan vara olika från person till person, alltså ha specifika tecken som är personliga. Det krävs bra teckenspråkkunskaper av den som ska hjälpa men även personlig kännedom om brukaren. Missuppfattningar kan lätt uppstå om brukare och assistent inte känner varandra på grund av att taktilt teckenspråk är subtilt och nyansrikt. Sedan ska kommunikationen också förmedlas till tredje part.

Av det medicinska underlaget framgår sammanfattningsvis följande. ■■■■■
■■■■■ funktionsnedsättningar innebär medfödd dövhet och degenerativ näthinnesjukdom vilket innebär en successivt avtagande synförmåga som sker genom att synfältet krymper och till det kommer en tilltagande bländningskänslighet, försämrat kontrastseende och sjunkande synskärpa. ■■■■■
■■■■■ synförmåga har successivt försämrats och han kommer att bli helt blind, vilket han redan är i skymning, mörker och i bländande solljus. I

optimal belysning utan bländning har han en minimal synrest av låg kvalitet rakt fram (kikarsynfält) och han saknar ledsyn. Detta innebär att han inte kan läsa på läppar. [REDACTED] är till följd av sina funktionsnedsättningar mycket begränsad och kan endast med stöd av anpassat teckenspråk ta del av sin omvärld, vilket förutsätter en kommunikatör som behärskar språket och kan sätta sig in i hans begreppsvärld. Sedan synen försämrats har han allt mer isolerat sig i sin bostad, vilket leder till att han ofta blir ångestfylld och nedstämd. Han har även nedsatt balans. Att delta i samhällslivet är ett totalt problem för honom utan ledsagning och tolk. Att vara döv och förlora synförmågan får för de flesta människor mycket långtgående psykologiska konsekvenser, t.ex. krisreaktioner, och att inte kunna lita på de egna sinnen medför ofta att även tilltron till omgivningen påverkas, ibland genom misstro till människor utanför de närmast anhöriga. I den döva sociala världen är en god synförmåga en förutsättning för att kunna uttrycka sig och obehindrat kunna kommunicera med andra teckenspråkiga personer. Döva personer upplever en nedsatt syn som det värsta som kan hända och de som är dövblinda riskerar även utanförskap i den egna gruppen på grund av att andra döva undviker kontakt.

Den person som ska assistera [REDACTED] behöver ha speciell kompetens, t.ex. förmåga att kommunicera med taktilt teckenspråk, anpassa sitt teckenspråk efter hans behov och ha kunskap om hans sätt att uttrycka sig, kunna ledsaga och syntolka, känna till hans intressen och personer i hans omgivning och bekantskapskrets. Personen behöver vara lyhörd inför hans behov av självständighet och respektera hans integritet.

Förvaltningsrättens bedömning

Förvaltningsrätten konstaterar inledningsvis att det av utredningen framgår att [REDACTED] i allt väsentligt själv klarar att sköta t.ex. personlig hygien, av- och påklädning samt måltider. Det hjälpbehov som ändå före-

ligger i dessa hänseenden är inte av den art och omfattning att det är fråga om sådana grundläggande hjälpbehov som kan ligga till grund för beviljade av assistansersättning. Frågan i målet är därför om [REDACTED] behov av hjälp och stöd med kommunikering är att se som ett grundläggande behov och, om så är fallet, hjälpbehovet överstiger 20 timmar per vecka.

Är [REDACTED] behov av kommunikering ett grundläggande behov?

Av utredningen framgår att [REDACTED] är dövblind, med endast en mycket begränsad återstående synförmåga, vilket innebär en mycket komplex funktionsnedsättning som i hög grad påverkar hans dagliga livsföring och förmåga att leva ett självständigt liv. Han klarar huvuddelen av sin ADL självständigt men inte att kommunicera med omgivningen eller röra sig utanför hemmet överhuvudtaget utan hjälp och stöd av en annan person. Högsta förvaltningsdomstolen har uttalat (RÅ 2010 ref. 17) att kommunikering med andra samt skapande och upprätthållande av sociala kontakter hör till de grundläggande behoven.

[REDACTED] har till stöd för sin talan bl.a. gett in utlåtanden angående vad dövblindhet innebär som funktionsnedsättning generellt sett och utlåtanden utfärdade av specialister, t.ex. Stockholms läns landstings dövblindteam, angående hans specifika situation. Det framgår att [REDACTED] till följd av sin dövblindhet har mycket svårt att kommunicera med andra. Under optimala förhållanden kan han kommunicera med visuellt teckenspråk, men han är i realiteten hänvisad till taktilt teckenspråk. Han behärskar dock inte det taktila teckenspråket så bra ännu. Av de ingivna utlåtandena framgår vidare att taktilt teckenspråk normalt förutsätter en individanpassning och att tolken behöver ha kunskaper om brukaren för att kunna förmedla och tolka budskapet rätt. Detta är aktuellt även i [REDACTED] fall. Det finns enligt förvaltningsrättens mening inte skäl att ifrågasätta de utlåtanden som [REDACTED] har gett in till stöd för sin talan. Det är

därför utrett att [REDACTED] för att kommunikering med omgivningen ska vara möjlig, är beroende av en person som har personlig och ingående kunskap om honom och hans funktionsnedsättning. Behovet av kommunikering är därför ett grundläggande behov i lagens mening.

Överstiger hjälpbehovet 20 timmar per vecka?

Förvaltningsrätten konstaterar att det i utredningen saknas en närmare kvantifiering av [REDACTED] behov av kommunikering. Det får dock förutsettas att behovet är omfattande. Kammarrätterna i Göteborg (målnr 8637--8638-12) och Sundsvall (målnr 1330-12) har också i liknande fall funnit att personer med dövblindhet varit berättigade till assistansersättning, dvs. att behovet överstiger 20 timmar per vecka. Förvaltningsrätten finner inte skäl att i förevarande mål göra en annan bedömning. Eftersom behovet av hjälp med de grundläggande behoven överstiger 20 timmar per vecka har [REDACTED] [REDACTED] även rätt till personlig assistans för övriga personliga behov. Det bör ankomma på Försäkringskassan att närmare beräkna omfattningen av den personliga assistansen. Överklagandet ska således bifallas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta avgörande kan överklagas. Information om hur man överklagar finns i bilaga 2 (DV 3104/1A).

Marcus Agnvall

Rådman

Nämndemännen Berit Axelsson, Bo Bergkvist och Wlodek Kowalski har också deltagit i avgörandet. Johanna Segerheim har föredragit målet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Stockholm.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

Överklagandet ska ha kommit in till förvaltningsrätten **inom två månader** från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagandet för offentlig part räknas emellertid från den dag beslutet meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om

de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.

2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

Sista dagen för överklagande är i regel den dag som genom sitt tal i månaden motsvarar den dag Ni fick del av beslutet. Om Ni fick del av förvaltningsrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om Ni fick del av beslutet en dag med ett tal i månaden som inte finns i slutmånaden löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag. Om Ni fick del av beslutet t.ex. den 31 juli måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 september.

Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom två månader* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

För en enskild klagande är sista dagen för överklagande två månader från den dag då han/hon fick del av kammarrättens beslut. Om klaganden fick del av kammarrättens beslut t.ex. den 30 juni måste skrivelsen med överklagande ha kommit in senast den 30 augusti. Om klaganden fick del av beslutet t.ex. den 31 juli, som inte har någon motsvarighet två månader senare, löper tiden i stället ut på slutmånadens sista dag, dvs. i det här exemplet den 30 september. Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nå för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.